

ДО 100-РІЧЧЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

УДК 027.54(477-25)НБУВ:005.963.1-057.86:37.014.621] «1993/2010»

Олексій Онищенко,

академік НАН України, головний науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Любов Дубровіна,

член-кореспондент НАН України,
директор Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації
та розвитку нових наукових напрямів
у бібліотечній та архівній галузі в Україні (1993–2018)**

**1. Становлення та розвиток системи підготовки кадрів вищої кваліфікації
в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у 1993–2010 рр.**

Розглядається історія підготовки кадрів вищої кваліфікації в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, що розпочалася у період незалежності України. Висвітлюється діяльність спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій у галузі історичних, філологічних, технічних наук та соціальних комунікацій за спеціальностями «книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство», «документознавство, архівознавство», «інформаційні системи та процеси, бібліотечні системи та мережі», «інформаційні технології», «структурна, прикладна та математична лінгвістика». Наводяться відомості про членів спеціалізованих вчених рад. Окреслені етапи розвитку системи підготовки кадрів, її реформування, охарактеризовано нормативно-правові положення, якими керуються наукові установи та колективи.

Доводиться, що підготовка кадрів вищої кваліфікації в бібліотечній галузі відбувалася у руслі нових пріоритетів діяльності НБУВ як науково-дослідницького інституту, представлена різними напрямками в галузі історії, теорії і практики діяльності бібліотек, у рамках виконання нею національних та наукових функцій. Відзначено процеси інтеграції наукових знань, спеціальностей, аналізується проблематика, що розвивається у Бібліотеці в нових суспільних умовах, з часу проголошення незалежної України, два її магістральні напрями: трансформація діяльності бібліотеки в інформаційному суспільстві; вивчення, збереження, введення у науковий обіг рукописної та книжкової спадщини.

К л ю ч о в і с л о в а: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; підготовка кадрів вищої кваліфікації; книгознавство; бібліотекознавство; бібліографознавство; документознавство, архівознавство; інформаційні системи та процеси; бібліотечні системи та мережі; бібліотечні інформаційні технології; структурна, прикладна та математична лінгвістика.

На Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського її засновники поклали завдання не тільки опікуватися збиранням, збереженням та використанням у науковій, культурній, освітній діяльності інтелектуальної спадщини українського народу та духовних надбань людства, а й вирішувати проблеми кадрового забезпечення бібліотечної та архівної галузі спеціалістами вищої кваліфікації. Ця можливість була реалізована лише за часів незалежності України, коли наша установа у 1993 р. відкрила власну аспірантуру та сформувала спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук.

Окремі аспекти підготовки бібліотечних кадрів вищої кваліфікації останнім часом досліджують

О. В. Пастушенко і Л. А. Литвинова¹. Проте, їх напруження висвітлюють означену тему не в повному обсязі та в обмеженій хронології. Так, О. В. Пастушенко у своїй праці аналізує дисертаційні дослідження за 2007–2016 рр., присвячені книзі та періодиці у контексті соціальних комунікацій, а

¹ Пастушенко О. В. Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях незалежної України: соціокомунікаційний аспект; відп. ред. Л. А. Дубровіна; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 563 с.; Литвинова Л. А. Дисертаційні дослідження як джерело визначення стану і тенденцій розвитку книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства в Україні (1994–2012): дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2013.

Л. А. Литвинова розглядає дисертації 1993–2012 рр. лише за спеціальністю «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство». Про внесок НБУВ у підготовку кадрів для бібліотечної галузі у цих роботах йдеться досить побіжно. Хоча це питання у зв'язку із сторіччям Бібліотеки набуває особливої актуальності.

Як відомо, необхідність розвитку наукових досліджень у галузі книгознавства, бібліотекознавства та бібліографії, створення аспірантури для підготовки наукових кадрів була закладена в концепцію та статутні положення Національної бібліотеки Української держави ще у 1918 р. У 1920-х рр. аспірантуру в Бібліотеці відкрили, але функціонувала вона дуже короткий час. З посиленням процесів радянзації в країні її діяльність була швидко припинена². З того часу підготовка бібліотечних кадрів вищої кваліфікації стала прерогативою московського та ленінградського інститутів культури або інших вишів, яким було надано право брати до захисту докторські та кандидатські роботи з бібліотечних спеціальностей зі всього Радянського Союзу.

Незважаючи на те що НБУВ вважалася науковою установою, кадровий склад фахівців із науковими ступенями в ній був дуже незначним. Він, як правило, поповнювався кандидатами та докторами наук з небібліотечних спеціальностей у галузі історичних, філологічних, філософських, мистецтвознавчих, біологічних, економічних, педагогічних, технічних наук, профіль та спеціалізація котрих відповідали змісту роботи цих спеціалістів у різних сегментах бібліотечної діяльності. Структурні зміни у Бібліотеці 1992–1993 рр., створення інститутів та центрів спричинилися до поповнення колективу новими кандидатами та докторами наук.

На момент відкриття у 1993 р. власної аспірантури у Бібліотеці працювали як штатні працівники: доктор філософських наук О. С. Онищенко, доктор історичних – І. Г. Шовкопляс, Л. А. Дубровіна, В. Г. Шмельов, О. І. Путро. Групу кандидатів наук представляли: філософських – В. М. Горовий; технічних наук – Л. Й. Костенко, М. М. Омельченко; біологічних наук – Л. В. Танатар, М. М. Омельченко, І. Є. Скобець, А. Г. Суббота; мистецтвознавства – Є. П. Демченко, В. Д. Шульгіна, Г. М. Юхимець; економічних – А. Г. Чекмарьов, педагогічних – М. С. Слободяник, В. Г. Попроцька, Т. П. Павлуша.

Питання підготовки кадрів вищої кваліфікації

² Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України. 1918–1941. К., 1998.

для бібліотечних установ почало реально вирішуватися лише зі створенням в Україні власної системи підготовки кадрів: заснуванням у 1992 р. ВАК України; затвердженням Кабміном «Положення про порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань України» від 20 травня 1992 р. (<http://zakon1.rada.gov.ua>), яке визначало наукові ступені, вчені звання та повноваження спеціалізованих учених рад, кандидатські іспити, вимоги до оформлення і змісту дисертацій, процедуру подання та захисту дисертаційних робіт, а також порядок розгляду дисертацій ВАК, у т. ч. переатестацію і нострифікацію, інші процедурні моменти атестаційної справи. «Положенням» передбачався високий ступінь автономії спеціалізованих учених рад у процесі присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань. Рішення спецради про присудження ступеня або звання вважалося достатньою підставою для надання диплома. Крім того спецради самі могли вирішувати питання про можливість захисту дисертації у формі наукової доповіді тощо³.

1 липня 1993 р. у Бібліотеці відкрилася аспірантура. Також було затверджено спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) історичних та філологічних наук (спеціальність «Бібліотекознавство та бібліографознавство» – 05.25.03 та «Книгознавство» – 05.25.04), а також технічних («Інформаційні системи та процеси, бібліотечні системи та мережі» – 05.25.05) наук (Наказ ВАК від 1 липня 1993 р. № 10/13). Колектив фахівців інститутів бібліотекознавства та рукопису НБУВ під керівництвом директора О. С. Онищенко, (Л. А. Дубровіна, В. Г. Попроцька, В. Ю. Омельчук, М. С. Слободяник та ін.)⁴ протягом 1993–1995 рр. здійснив велику роботу з удосконалення положення про аспірантуру, програми підготовки, кандидатського мінімуму та іспитів з книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства. Було вирішено спрямувати тематику дисертацій за двома актуальними для української науки та суспільства напрямками, а саме: 1) діяльність Бібліотеки у період прискореного розвитку інформаційних процесів в українському суспільстві,

³ Детальніше про розвиток системи атестації кадрів вищої кваліфікації див: Пастушенко О. В. Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях незалежної України: соціокомунікаційний аспект. Київ, 2016. С. 13–26.

⁴ Архів НБУВ. Прот. № 8 від 07.12. 93. Арк. 78; 1995. Т. 1. 2762. 5 прот. № 5, Т. 1, спр. 2763.

входження в епоху глобалізації та електронних технологій, трансформації ролі бібліотек у сучасних умовах; 2) дослідження та введення в науковий обіг найціннішої рукописної та книжкової спадщини, національного культурного надбання України.

Подальший розвиток бібліотечних спеціальностей відбувався в умовах перманентних реформ: за 25 років чотири рази змінювалися наукові напрями, постійно оновлювалися паспорти спеціальностей.

Істотне вдосконалення порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, підвищення контролю ВАК за якістю дисертацій відбулося у 1997 р., відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р., № 644 та наказу ВАК України, якими було внесено низку важливих змін, а саме, затверджено новий перелік спеціальностей наукових працівників та перелік галузей науки, з яких може присуджуватися науковий ступінь, дано роз'яснення наукової оцінки докторських і кандидатських дисертацій (Бюл. ВАК України. 1997. № 3. С. 2–14). Водночас згаданими документами звужувалась автономія спецрад, вводилась експертиза дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. За галузями наук передбачалося створення експертних рад ВАК України, до яких були залучені провідні вчені НБУВ. Так, до складу Експертної ради з історичних наук увійшли доктори історичних наук О. І. Путро (з 1997 р.), Л. А. Дубровіна (з 1998 р.) відповідно до профілю підготовки кадрів вищої кваліфікації у Бібліотеці.

Історичні науки за профілем книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, інформології у цей період стали базовими для підготовки дисертацій у Бібліотеці. Було запроваджено складання здобувачами наукового ступеня кандидата наук, котрі не мали вищої освіти в галузі науки, за профілем якої підготовлено дисертацію, додаткового кандидатського іспиту із загальнонаукової дисципліни саме цієї галузі науки. Отож здобувачі НБУВ почали складати додатковий іспит з «Історії України», що сприяло підвищенню фахового рівня власне здобувачів, хоча й не завжди відповідало змісту роботи.

Наказом ВАК від 13 березня 1997 р. № 86 було введено новий Перелік спеціальностей наукових працівників. Відповідно до нього, названі вище спеціальності об'єднали в одну 07.00.08 – «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» на історичні, філологічні та педагогічні науки. Тоді ж ухвалюється рішення про формування

електронного ресурсу ВАК, а дисертантів зобов'язують передавати до НБУВ як до головної наукової бібліотеки, що формує ресурс «Наукова періодика України», електронні версії авторефератів.

У 1999 р. ВАК України напрацював спеціальне «Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів» і надав перелік спеціальностей, за яким затверджувалася спеціальність 07.00.08 – «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» на *історичні, філологічні та педагогічні науки*, а також на прохання Держкомархіву та НАН України ввів нову спеціальність 07.00.10 – «Документознавство, архівознавство» на історичні науки. Цим документом також врегулюється діяльність аспірантури та докторантури (Офіційний вісн. України. 1999. № 27. С. 243).

Упродовж 1993–2007 рр. у Бібліотеці працювали дві спеціалізовані вчені ради: спочатку Д 01.31.01 (з 1994 р.), а потім Д 26.165.01 (з 2004 р.), з правом захисту за спеціальностями: «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство», «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології», «Документознавство, архівознавство». Спецради цього періоду були комплексні, вони склалися з відомих учених – філологів, істориків, філософів, економістів, знаних фахівців у галузі інформатики та обчислювальної техніки, заслужених діячів науки і техніки. Головою ради був затверджений генеральний директор НБУВ, академік НАН України, доктор філософських наук О. С. Онищенко, заступником – член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук Л. А. Дубровіна, ученим секретарем – кандидат економічних наук А. О. Чекмарьов, секретарем – Л. А. Литвинова.

За весь цей час (з 1993 р.) до складу спеціалізованої ученої ради НБУВ (із деякими змінами складу до 2007 р.) входили:

доктори філософських наук: О. С. Онищенко (член-кореспондент НАН України, з 1997 р. академік НАН України), генеральний директор НБУВ (1993–2018); О. В. Котова, зав. кафедри Київського державного інституту культури ім. О. Є. Корнійчука (з 1997 р. – Київського державного університету культури) (1993–1997);

доктори філологічних наук (працювали до 2004 р., часу, коли дозволялося захищатися з філологічних наук): С. Д. Зубков, до 1987 р. директор Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського НАН України (1993–2004); Р. Г. Іванченко, зав. кафедри Видавничо-

поліграфічного інституту НТУУ «КПІ» (нині – Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ «КПІ») (1993–2004); М. М. Пешак, зав. відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (1993–2000); Ф. П. Погребенник, провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (1993–2001); В. В. Німчук, зав. відділу Інституту української мови НАН України (1993–2004);

доктори історичних наук: П. Т. Тронько, зав. відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України, голова правління Національної спілки краєзнавців України, академік НАН України (1993–2011); Л. А. Дубровіна, директор Інституту рукопису НБУВ (1993–2018); Л. В. Матвеева, директор Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України (2001–2007); В. Ю. Омельчук, зав. відділу національної бібліографії НБУВ (1993–2018); О. І. Путро, директор Інституту архівознавства НБУВ (1993–1996); М. С. Слободяник, директор Інституту бібліотекознавства НБУВ (1996–2001); В. С. Чижко, директор Інституту біографічних досліджень НБУВ (1997–2003);

доктори технічних наук: С. М. Гриша, зав. кафедри Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (2001–2007); О. Г. Додонов, заступник директора з наукової роботи Інституту проблем реєстрації інформації НАНУ, від 1996 р. – керівник управління інформаційного забезпечення апарату Ради національної безпеки і оборони України (1993–2007); О. О. Курінний, зав. відділу Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України (1993–2007); О. Є. Литвиненко, зав. кафедри комп'ютеризованих систем управління, у 2003–2012 рр. – декан факультету комп'ютерних систем Національного авіаційного університету (1993–2007); Ю. С. Лігум, зав. кафедри Національного транспортного університету (1993–2007); В. А. Широков, директор Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (1993–2007);

доктори економічних наук: М. М. Ермошенко, директор Українського інституту науково-технічної і економічної інформації, зав. відділу Ради національної безпеки і оборони України, Академії управління України (1993–2007).

Спецрада постійно змінювала свій склад і поповнювалася новими членами, зокрема докторами історичних наук. Після того, як у 2007 р. було ухвалено положення про захист лише за однією науковою га-

лузью, у компетенції нашої спецради залишилися лише історичні науки.

Авторитетний склад спеціалізованої вченої ради НБУВ позитивно позначився на підготовці кадрів вищої кваліфікації не лише у Бібліотеці, але й у бібліотечній та інформаційно-бібліотечній справі України взагалі.

Ідея підготовки нового покоління кадрів вищої кваліфікації для бібліотечної галузі періоду входу світу в мережеве суспільство була висунута головою спеціалізованої вченої ради НБУВ, академіком О. С. Онищенко. Вперше в Україні запрацювала комплексна спецрада, яка сприяла розвитку інтегрованих напрямів наукової діяльності бібліотек, налагодженню діалогу та відпрацюванню наукової методології дослідження аспірантів і здобувачів.

Відкриття аспірантури уможливило набір перших аспірантів (щороку набирали по п'ять чоловік, очного та заочного навчання⁵). Згодом на спецраді НБУВ були захищені і перші бібліотекознавчі дисертації на здобуття доктора історичних наук у галузі *теорії і практики бібліотекознавства, книгознавства, бібліотечної освіти*. За спеціальністю «Бібліотекознавство і бібліографознавство»: М. С. Слободяник «Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій в період освоєння інформаційних технологій» (1995 р., ЦНБ АН України); В. О. Ільганаєва «Бібліотечна освіта в контексті еволюції системи соціальних комунікацій» (1996 р., ХДАК). Дисертацією Т. І. Ківшар «Український книжковий рух: книговидання та книгопоширення (1917–1923 рр.)» (1996 р., КДУК, нині КНУКІМ) було відкрито напрям історичного книгознавства, а дослідженням С. Г. Кулешова «Типологія наукових документів: типологія та науковий стан» (1997, УНДІАСД)⁶ – документознавства.

Упродовж 1994–1996 рр. перші кандидатські дисертації з історичних наук захистили пошукувачі, які виконали роботи поза межами аспірантури та докторантури і мали наукові напрацювання, гідні захисту в якості дисертаційного дослідження. Це, зокрема, І. П. Антоненко «Авторитетний контроль найменувань установ та організацій в інформаційних системах бібліографічного та архео-

⁵ Постанова Президії НАН України № 241 від 09.09.1992 «Про розвиток Центральної наукової бібліотеки», п. 3.

⁶ Тут і далі в основі статті – комплексний аналіз звітів діяльності спеціалізованих вчених рад НБУВ за 1993–2018 рр.

графічного типу» («Бібліотекознавство, бібліографознавство»); О. М. Гальченко «Оправа українських книг та стародруків як об'єкт кодикографії» («Книгознавство»); Т. В. Добко «Масові бібліотеки України в культурному розвитку суспільства 80-х років» («Бібліотекознавство і бібліографознавство»); Н. М. Зубкова «Бібліотека і архів Б. Д. Грінченка як джерело з історії народної просвіти України кінця XIX – початку XX ст.» («Книгознавство»); Н. М. Ольховик «Книговидавництво «В. І. Рапп і В. І. Потапов» («Книгознавство»); Є. В. Рукавіцина «Бібліотека і архів митрополита Євгенія (Є. О. Болховітінова)» («Книгознавство»); Л. С. Ковтуненко «Комп'ютерно-інформаційні аспекти сучасної української лексикографії» – на кандидата технічних наук.

Після набуття бібліотекою статусу національної у 1996 р., а також внаслідок випуску перших аспірантів, захисту перших дисертацій почалася планова підготовка кадрів вищої кваліфікації для всієї бібліотечної та книжкової справи України. До цього спонукав і новий Закон України «Про науку і науково-технічну діяльність».

Складається два пріоритетних, але взаємопов'язаних напрями – бібліотеки в новому інформаційному суспільстві, орієнтованому на майбутнє; дослідження рукописних, стародрукованих колекцій як національного надбання та історичної пам'яті народу.

Формуються основні напрями дисертаційних досліджень. У 1996–2000 рр. ними стали:

бібліотечне та бібліографічне обслуговування бібліотек різних відомств: В. П. Ярошук «Система обслуговування читачів обласних універсальних бібліотек України (80–90-ті роки)»; Я. О. Хіміч «Особистісний фактор у процесі обслуговування користувачів наукових бібліотек України в період соціальних перетворень 80–90-х років XX ст.»; Н. Ю. Каліберда «Система обслуговування читачів Національної бібліотеки України. Історія формування та тенденції розвитку (1918 – початок 90-х років)»; Л. О. Черепуха «Регіональна система бібліотечно-бібліографічного забезпечення вчителів історії (80–90-ті роки)»;

бібліотечно-інформаційні технології: О. Г. Кириленко «Еволюція наукових уявлень про бібліотечну технологію в Україні (80–90-ті роки XX ст.)»; Г. В. Шемаєва «Трансформація галузевої інформаційно-бібліотечної системи в умовах інформатизації (на прикладі галузі ветеринарної медицини)»; О. М. Яценко «Розвиток системи інформаційного забезпечення біобібліографічної діяль-

ності у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (90-ті роки XX ст.)»;

бібліотечне фондознавство: Я. О. Чепуренко «Державне забезпечення розвитку системи обов'язкового примірника творів друку України (1917–1997)»; Л. В. Муха «Бібліотечні колекції та зібрання в системі історико-культурних фондів»; О. В. Воскобойнікова-Гузєва «Наукові видання в структурі фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1999 рр.) як об'єкт історико-бібліотекознавчого дослідження»;

історія колекцій та зібрань, дослідження історико-культурного змісту: Л. М. Дениско «Бібліотека Київської духовної академії та її бібліотекарі (1819–1919)»; Т. В. Коваль «Журнали України 1917–1928 рр. у фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»; О. М. Колосовська «Дослідження та колекціонування стародрукованої кириличної книги в Галичині (кінець XVIII – перша половина XX ст.)»; В. Ю. Соколов «Природничо-наукова і технічна книга в Україні у XVIII ст. (історико-книгознавчий аналіз)»; С. О. Булатова «Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських XVII – середини XIX ст.: походження, доля та історико-книгознавча реконструкція»;

кодикологія та археографія: Є. К. Чернухін «Грецькі рукописи IV–XX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: кодикологічне дослідження»; І. А. Сергєєва «Історико-книгознавчий аналіз та археографічний опис єврейських декорованих рукописних пам'яток України XVIII – початку XX ст.»;

книгознавство та видавнича справа: Н. Г. Солонська «Бібліологічні вісті» як явище української книгознавчої думки 20 – початку 30-х років XX ст.»; І. Б. Торбаков «Києво-Могилянська академія і російське Просвітництво (літературно-видавнича діяльність вихованців Києво-Могилянської академії в Петербурзі та Москві в другій половині XVIII ст.)»; С. Л. Зворський «Видавнича та бібліотечна діяльність київського товариства «Просвіта» (1906–1920 рр.)»; Л. А. Пинда «Українські сільськогосподарські видання Східної Галичини як джерело бібліографічної інформації (20–30-ті роки XX ст.)»; Т. В. Варава «Діяльність та науково-довідкові видання словникових комісій Всеукраїнської академії наук (1918–1933)»; Т. В. Вересовська «Видавнича та бібліографічна діяльність Соціально-економічного відділу УАН–ВУАН (1918–1928 рр.) як джерело з історії науки»; Н. П. Марченко «Видання для дітей в Ук-

раїні 1917–1923 рр.: історіографія, джерела, типологія»;

історія бібліотечної справи і бібліографії: О. Б. Виноградова «Науково-методична діяльність публічних бібліотек України (70–90-ті роки)»; О. П. Степченко «Особові архівні фонди видатних українських учених як джерело з історії організації спеціалізованих фондів Всенародної (Національної) бібліотеки України (1918–1934)»; В. В. Матусевич «Науково-дослідна комісія бібліотекознавства та бібліографії Всенародної бібліотеки України (1925–1933)»; А. А. Волинець «Становлення та розвиток мережі публічних бібліотек України (XIX – початок XX ст.)»; В. П. Мозгова «Бібліотеки ліцеїв України: становлення та розвиток (XIX–XX ст.)»;

бібліографознавство та історіографія: І. Б. Матяш «Український героїчний епос в історіографічних та бібліографічних джерелах XIX–XX ст.: дослідження, публікації, репертуар»; Н. В. Стрішенець «Бібліографічна спадщина Юрія Олексійовича Меженка»;

документознавство та документальна спадщина: Ф. В. Стоян «Документальна спадщина України в камеральній діяльності бібліографічних та археографічних комісій XIX–XX ст.»; В. А. Кучмаренко «Документальні фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерело з історії академічної науки (1918–1934 рр.)»;

науково-довідковий апарат архівів та бібліотек: Н. М. Христова «Науково-довідковий апарат архівів та рукописних підрозділів бібліотек в Україні у 1920–1990 рр.»;

інформаційні системи та технології: за спеціальністю 05.13.06 «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології»: Л. С. Ковтуненко «Комп'ютерно-інформаційні аспекти сучасної української лексикографії»; О. П. Алексієв «Аналіз і синтез автономних організаційно-технічних систем управління і контролю об'єктів простягнутого типу» (1996); В. А. Широков «Інформаційна теорія та системно-технічні засади комп'ютерної лексикографії» (1999); О. В. Сохань «Методи побудови архівної малтигіпертекстової інформаційно-пошукової системи» (1996); І. Ю. Ляшенко «Автоматизація бібліотечних процесів з використанням інформаційних мережевих технологій».

Зауважимо, упродовж цих років спецрада НБУВ опікувалася також підготовкою фахівців вищої кваліфікації для інших бібліотек, архівів наукових установ України. За цей період захистили дисер-

тації та здобули звання кандидата наук співробітники Національної парламентської бібліотеки України О. Б. Виноградова і С. Л. Зворський; Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника – О. М. Колосовська; Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН – Л. А. Пинда; Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки – В. П. Ярощук; Львівської академії друкарства – О. З. Клименко; Харківського інституту експериментальної і клінічної ветеринарії – Г. В. Шемяєва; Українського наукового державного інституту архівної справи та документознавства – І. Б. Матяш, Н. М. Христова; Київського національного інституту культури та мистецтв – Т. І. Ківшар; Інституту української археографії та джерелознавства НАН України – О. В. Сохань, Ф. В. Стоян; Українського мовно-інформаційного фонду НАН України – В. А. Широков, Л. С. Ковтуненко, І. В. Шевченко.

Домінування історичної наукової тематики в кандидатських дисертаціях 90-х років пояснюється необхідністю заповнити лакуни у вивченні історії книги, національної документальної спадщини, бібліографознавства тощо. Саме ці мотиви активізують процес уведення у науковий обіг результатів проведених досліджень, передусім стосовно раніше заборонених з ідеологічних причин питань національної книги як частини української науки й культури.

Як відомо, у 1990-х роках в Україні функціонувало три спеціалізовані вчені ради, де захищалися дисертації за спеціальністю «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство»: в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (із захисту докторських (кандидатських) дисертацій), у Київському національному університеті культури і мистецтв (із захисту кандидатських дисертацій), у Харківській державній академії культури (із захисту докторських (кандидатських) дисертацій). Однак, лише спецрада НБУВ до 1997 р. мала право проводити захист докторських дисертацій за цією спеціальністю.

У 2000 р. почало діяти Положення про спеціалізовані вчені ради, згідно з яким ВАК надавала право присудження наукового ступеня лише в одній галузі науки (наказ № 429 від 29.08.2000). Спеціалізована вчена рада НБУВ стала винятком через свою специфіку – їй було дозволено до 2007 р. брати до захисту роботи як з історичної, так і з технічної тематики, що пояснюється різноплановим характером діяльності Бібліотеки. Наказ ВАК України від 14 травня 2004 р. № 316 продовжив

спеціалізованій вченій раді НБУВ до 12 травня 2007 р. право здійснювати захист дисертацій за спеціальностями: 05.13.06 «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології»; 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство»; 07.00.10 «Документознавство, архівознавство».

У НБУВ за спеціальністю «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології» були захищені: докторська дисертація Д. В. Ланде «Основи теорії та технології інтеграції інформаційних потоків в Інтернет-просторі» (2006); кандидатські – О. Г. Дубінський «Розробка моделей і вдосконалення структури систем інформаційного пошуку в глобальній комп'ютерній мережі» (2001); І. М. Кульчицький «Комп'ютерна технологія укладання словників та проектування словникових баз даних на основі інформаційних лексикографічних моделей» (2002); О. Г. Рабулець «Інтегровані лексикографічні системи» (2002); І. Г. Шевченко «Моделі та алгоритмічно-програмне забезпечення лексикографічних систем» (2002); Н. М. Сидорчук «Онлайніві лексикографічні системи», К. М. Якименко «Системотехніка та технологія лексикографічних систем семантичного типу» (2006). Конкретні бібліотекознавчі питання вирішувалися у кандидатських працях К. В. Лобузіної «Класифікаційні схеми в лінгвістичному забезпеченні електронних бібліотек» (2007) та Ю. В. Яковлевої «Засоби підвищення релевантності пошуку в інформаційних системах наукових бібліотек» (2007).

У зв'язку з означеним змінюється склад спецради, вносяться зміни до програм навчання та іспитів в аспірантурі. Беруться до виконання вимоги наказу ВАК України від 04.04.2000 р. № 178 про оприлюднення результатів досліджень у фахових виданнях України та інших країн. До них висувалися конкретні вимоги, у т. ч. офіційна реєстрація засновником (співзасновником) фахового видання; обов'язкове визначення тематичного спрямування з певної галузі науки; наявність у редакційній колегії не менше трьох докторів наук та головного редактора з відповідної галузі науки з числа штатних співробітників установи тощо (<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0431-00>). НБУВ переглядає зміст та спеціалізацію своїх видань, реєструє як фахові журнали «Бібліотечний вісник» та збірники наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України», «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Библиотеки национальных академий

наук: проблемы функционирования, тенденции развития».

Окрім тематичного спрямування наукових видань, ВАК України також визначила перелік установ і організацій, куди обов'язково мають надсилатися наукові видання, в яких публікуються основні результати дисертаційних робіт (наказ зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14.06.2000 р. за № 352/4573). Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського мала передаватися електронна копія кожного фахового видання, а її Центр бібліотечно-інформаційних технологій, у свою чергу, повинен виставляти його безоплатно на своєму сайті у розділі «Наукова періодика України».

З урахуванням розвитку інформаційних технологій та виникнення електронних видань Міністерство освіти і науки України, НАН України та ВАК України ухвалюють «Положення про електронні наукові фахові видання» № 68/431/547 від 30.09.2004 р. Електронне наукове фахове видання визначалося як документ, інформація в якому представлена у формі електронних даних, що пройшов редакційно-видавниче опрацювання, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді, має вихідні відомості та включений до затверджених ВАК України переліків наукових фахових видань.

Важливий етап функціонування спеціалізованої вченої ради НБУВ пов'язаний з відкриттям у 2007 р. напрямку «Соціальні комунікації», згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 423 (<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/423-2007-%D0%BF>) та змінами в номенклатурі спеціальностей (<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1398-07>). Ухвалене нововведення суттєво впливало на розвиток бібліотечних та архівних спеціальностей, віднесених до напрямку «Соціальні комунікації»⁷, адже останній не передбачав захисту дисертацій за історичними науками, традиційними для цих спеціальностей. Тому до ВАК України було направлено листа з обґрунтуванням необхідності залишити можливість захисту за цими спеціальностями в галузі історичних наук і недоцільності виведення даних наук із структури історії, де вони органічно існують і розвиваються як спеціальні

⁷ Пастушенко О. В. Дисертаційні дослідження періодики у книгознавстві, бібліотекознавстві та бібліографознавстві в аспектах соціальних комунікацій в Україні (1998–2013). *Бібліотечний вісник*. 2013. № 5. С. 38–44.

історичні дисципліни ще від початку ХХ ст. З аргументацією НБУВ ВАК погодилася, і за цими спеціальностями було залишено право захищатися не лише за галуззю «Соціальні комунікації», але й за історичними науками (наказ ВАК України від 14 червня 2007 р. № 92-06/6).

У 2008 р. затверджується новий склад спеціалізованої вченої ради НБУВ Д 26.165.01: голова – генеральний директор НБУВ, академік НАН України О. С. Онищенко, заступник голови – член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна, секретар – кандидат економічних наук А. О. Чекмарьов; члени: академік НАН України П. Т. Тронько; доктори історичних наук Г. В. Боряк, Т. І. Ківшар, Г. І. Ковальчук, С. Г. Кулешов, В. Ю. Омельчук, Г. В. Папакін, Г. Я. Рудий, Н. А. Шип.

Визнанням високої компетентності співробітників НБУВ з питань соціальних комунікацій стало включення у 2008 р. до складу Експертної ради ВАК України у галузі «Соціальні комунікації» доктора історичних наук, члена-кореспондента НАН України Л. А. Дубровіної, директора Інституту рукопису НБУВ (Наказ ВАК України від 18.02. 2008 р. № 105), а у 2011-му – доктора історичних наук В. М. Горового, керівника СІАЗ НБУВ. Упродовж 2014–2015 рр. В. М. Горовий очолював Експертну раду з проведення експертизи дисертацій МОН України за напрямом «Соціальні комунікації»; секретарем було призначено також співробітника НБУВ, кандидата політологічних наук, директора Фонду Президентів України Л. М. Галаган.

2007 р. набув чинності новий «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затверджений Постановою Кабінету Міністрів від 7 березня 2007 р. № 423 (<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/423-2007-%D0%BF>). Цим документом ускладнюється проведення кандидатських іспитів: передбачено складання не одного, а кількох додаткових кандидатських іспитів здобувачами наукового ступеня кандидата наук, які не мають повної вищої освіти в галузі науки, з якої підготовлено дисертацію. НБУВ ввела додатковий іспит за спеціальністю «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». З урахуванням специфіки історичних досліджень у бібліотечній та архівній галузі було допрацьовано програми цих спеціальностей, підготовлено основи курсу лекцій для аспірантів за тематикою іспитів. Його авторами виступили Л. А. Дубровіна, Л. М. Яременко, О. Г. Северіна, Г. В. Боряк, С. Г. Кулешов, Н. А. Шип.

Крім того, ВАК України підвищила вимоги до оформлення бібліографічного опису в списку джерел до дисертації, а також визначив чіткі правила оформлення посилань (Бюлетень ВАК України. 2009. № 5. С. 26–30). Розпочалося уточнення предмета досліджень з урахуванням напряму соціальних комунікацій, були підготовлені перші дисертації за спеціальністю «Соціальні комунікації», безпосередньо орієнтовані на дослідження ресурсного складника та обслуговування користувачів інформаційного суспільства як інноваційного складника трансформацій бібліотечної діяльності.

На жаль, відкриття нового напряму «Соціальні комунікації» не було належним чином скоординовано із завершенням підготовки аспірантів з означеної спеціальності. Тому інформаційно-комунікаційні дослідження хоча й розвивалися, але до 2010 р. вони захищалися у галузі історичних наук. Зокрема, в таких докторських дисертаціях періоду 2000–2010 рр.: Г. М. Швецова «Документ і книга в системі соціальних комунікацій» (2002); В. М. Горовий «Соціальні інформаційні бази і розвиток бібліотечного інформаційного потенціалу (1991–2006 рр.)» (2006); В. В. Бездрабко «Становлення і розвиток документознавства в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» (2010). Діяльність бібліотечних асоціацій світу розкрито у докторській дисертації В. С. Пашкової «Еволюція національних бібліотечних асоціацій (1876–2009)» (2010).

Кандидатські роботи, що вирішували актуальні завдання інформаційно-комунікаційної діяльності бібліотек також захищалися у галузі історичних наук. Студіям з української *бібліотечної термінології* була присвячена дисертація Г. І. Солоїденко «Розвиток бібліотечної термінології в Україні у другій половині ХХ століття» (2006).

Історію бібліотечної справи, наукових та освітянських бібліотек ґрунтовно розкрито у кандидатських роботах П. І. Рогової «Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX – 20-ті роки ХХ ст.)» (2004), Н. Е. Кунанець «Наукові бібліотеки Львова: становлення, комплектування, формування фондів і колекцій (кінець XVIII – 30-ті роки ХХ ст.)» (2007).

Історія окремих напрямів бібліотечної діяльності репрезентована в кандидатських працях Т. Л. Кулаковської «Бібліотечно-інформаційна система НАН України (20-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.)» (2006); О. М. Василенко «Бібліотечна статистика в Україні (1992–2005 рр.)» (2007); О. О. Сербіна

«Історія, сучасний стан та перспективи розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні» (2008); Л. І. Бейліса «Українська бібліотечна періодика 1991–2005 років: основні тенденції розвитку» (2006).

Бібліотечні фонди досліджувалися Ж. В. Барчук «Територіальні патентні ресурси у бібліотечних фондах України (1991–2001 рр.): історія, система, тенденції розвитку» (2002); І. В. Клименко «Архіви українських часописів кінця XIX – початку XX ст. в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерело з історії редакційно-видавничої діяльності» (2003); Н. Ф. Самохіною «Фонд наукової бібліотеки: модель обігу документів, засоби рівневої організації» (2007); О. А. Вакульчук «Українські нотні видання 1923–1934 років: книгознавчий і бібліографічний аспекти» (2006); Н. Б. Захаровою «Культурно-просвітницька діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–2008)» (2010).

Проблеми трансформації бібліотечно-обслуговування в бібліотечно-інформаційне розглядалися у докторській дисертації Т. В. Новальської «Вивчення читача в українському бібліотекознавстві (друга половина XIX – початок XXI століття)» (2007) та у кандидатській – Т. М. Коваль «Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках XX ст.)» (2005).

Електронним бібліотекам, електронним ресурсам бібліотек та трансформації форм обслуговування присвячені дисертації І. А. Павлуші «Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотекознавчий аспект (кінець XX – початок XXI ст.)» (2002), О. Г. Яковенко «Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.)» (2005). Бібліотечний сервіс та розвиток інтернет-технологій досліджувався у працях Д. В. Соловяненка «Інтернет-технології бібліотечного сервісу в Україні: становлення і розвиток (1990-ті роки – початок XXI ст.)» (2008), В. В. Медведєвої «Еволюція дистантних форм бібліотечної роботи як спосіб розширення доступу користувачів до бібліотечних фондів (1990–2009)».

У зв'язку з нарощуванням соціокомунікаційного напрямку стало актуальним дослідження *науково-інформаційних комунікацій* та формування електронного ресурсу науки, зокрема питань *реферування наукової літератури та розвитку наукового ресурсу*. У цій галузі були захищені дисертації М. Б. Сороки (Проценко) «Становлення та розви-

ток системи реферування української наукової літератури (1991–2000 рр.)» (2001), В. О. Копанєвої «Формування мережевих ресурсів у науковій бібліотеці (90-ті роки XX – початок XXI ст.)» (2008). Нові тенденції розвитку електронної періодики розкрито у роботі Т. О. Ярошенко «Електронний журнал в системі інформаційних ресурсів бібліотеки: друга половина XX – початок XXI ст.» (2008).

Останнім часом відчутно зростає кількість *персоналогічних досліджень*, в яких розкривається особистий внесок видатних діячів, вчених у видавничу, архівну, бібліотечну та книжкову справу. Зокрема, це докторські дисертації В. П. Ляхощко «Видавничу, архівно-археографічну та бібліотечно-бібліографічну діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона)» (2001), Б. З. Якимовича «Іван Франко як книгознавець і видавець (1890-ті роки XIX ст. – 1916 р.)» (2008); кандидатські – С. В. Сохань «Бібліотечно-археографічна діяльність М. І. Петрова (1840–1921)» (2003); В. М. Ковальчука «Бібліотечна, книговидавничу та культурно-просвітницьку діяльність М. П. Балліна (1829–1904)» (2005); О. П. Бодак «Документальна історико-бібліографічна спадщина М. Ю. Брайчевського (1924–2001)» (2007); Т. О. Литвин «Іван Крип'якевич як книгознавець» (2008); У. П. Яворської «Бібліотечно-бібліографічна діяльність Івана Кривецького» (2008).

Історію бібліотечної та видавничої діяльності української діаспори досліджували О. С. Заремба «Видавничо-бібліотечна інфраструктура української еміграції в Чехо-Словаччині між двома світовими війнами» (2002); Л. І. Саєнко «Видавничу діяльність української діаспори в Австралії (1948–2008 рр.)» (2009).

Видавничу та бібліографічну діяльність НАН України була актуалізована працями Л. М. Яременко «Документальна та бібліотечно-бібліографічна спадщина комісій з вивчення продуктивних сил України УАН–ВУАН (1919–1931)» (2002); Т. В. Варави «Діяльність та науково-довідкові видання словникових комісій Всеукраїнської Академії наук (1918–1933)» (2000); С. В. Старовойт «Видавничу діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр.» (2003); О. Г. Луговського «Біобібліографія і бібліографічна діяльність учених-природознавців УАН – АН УРСР (1918–1941)» (2005); Т. В. Вересовської «Видавничу та бібліографічну діяльність Соціально-економічного відділу УАН–ВУАН (1918–1928 рр.) як джерело з історії науки» (2000).

Питання ретроспективної бібліографії стали темою докторської дисертації А. А. Непомняшого «Бібліографічна спадщина історико-етнографічних досліджень Криму наприкінці XVIII – початку XX століть» (2001); кандидатських дисертацій І. Г. Лиханової «Розвиток концепції національної бібліографії України у XX столітті» (2005); В. Т. Петрикової «Особливості становлення та розвитку системи краєзнавчої бібліографічної інформації в Україні (1917–1991 рр.)» (2001); Т. Б. Паславського «Історико-картографічні дослідження середніх віків та нової доби в Україні: бібліографознавчий аспект» (2003); Л. П. Пасічник «Специфіка технічних документів: книгознавчий та бібліографічний аспекти» (2006); М. Б. Шатрової «Документні ресурси української бібліографії образотворчого мистецтва (1996–2005): склад, зміст, особливості розвитку» (2010).

Історико-кодикологічний напрям дослідження рукописних та книжкових пам'яток представлений докторською дисертацією С. М. Міщука «Історико-кодикографічні та бібліографічні дослідження рукописно-книжної спадщини України (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.)» (2009) та низкою кандидатських робіт: О. А. Іванової «Рукописна книга XVI ст. в Україні. Основні засади кодикологічного опису» (2003); М. К. Іваннікової «Кирилична світська книга XVII ст. в фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історико-кодикологічний опис» (2003); Е. С. Клименко «Музична крюкова рукописна книга XII – початку XX ст. в Україні: історико-кодикологічний опис» (2007); М. М. Кольбух «Кирилична рукописна книга XVI ст. в історико-культурному процесі в Україні» (2008).

Історико-книгознавчі дослідження стародруків та рідкісних видань здійснені у докторській дисертації Г. І. Ковальчук «Теорія та практика книжкового пам'яткознавства XX століття» (2004); кандидатських роботах О. З. Клименко «Друкований буквар в Україні XVI – початку XX ст.: історико-книгознавче дослідження» (2002); Н. М. Шалашної «Розвиток історико-книгознавчої думки в Україні у XIX ст.» (2004); Н. Л. Малиновської «Українська книга другої половини XIX – першої чверті XX століття на півдні України: історико-книгознавчий і бібліографічний аспекти» (2005); І. Б. Качур «Французька книга в Галичині у другій половині XVIII ст.: видавничий репертуар, розповсюдження та рецепція» (2009).

Значного розвитку набули напрями *досліджен-*

*ня книжкових колекцій та зібрань*⁸. З цієї тематики були захищені такі дисертації: Т. Є. Мяскова «Історія комплектування та сучасний стан колекційних фондів бібліотеки Київського університету св. Володимира (1834–1927 рр.)» (2001); І. О. Римарович «Родові книгозбірні Правобережної України XVIII ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія та бібліографічна реконструкція» (2001); Є. А. Біленький «Архів і бібліотека Шодуарів як джерело з історії колекціонування і біобібліографії в Україні XIX–XX ст.» (2001); С. М. Міщук «Бібліотека Волинського краєзнавчого музею у Житомирі (1900–1932): походження, склад, доля» (2003); Н. Р. Миронець «Книжково-рукописне зібрання барона Ф. Р. Штейнгеля: формування, зміст, доля» (2004); Г. А. Міщук «Бібліотечні колекції з історії нумізматики XIX – початку XX ст. у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія формування та сучасний стан» (2004); Р. С. Кириченко «Франкомовна українська кінця XVII – початку XX ст. у бібліотечних колекціях України: походження, склад, зміст, історико-книгознавча реконструкція» (2004); М. О. Кривенко «Книгозбірня «Студіону» у Львові (1909–1940): історія, сучасний стан фонду» (2010); М. М. Калмикова «Особові книжкові зібрання у фондах Наукової бібліотеки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (1918–1941): історія формування та зміст» (2010); О. С. Рабчун «Родова книгозбірня Урбановських та Стажинських як об'єкт історико-книгознавчого дослідження (XIX – поч. XXI ст.)» (2012).

Питання *історії архівних колекцій та зібрань* розкриваються у кандидатських дисертаціях Т. В. Міцан «Києво-Могилянська академія (1615–1817) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: документознавчий аналіз» (2003); В. В. Вовченко «Архівна спадщина кооператора, державного і громадського діяча М. В. Левитського (1859–1939): історія, реконструкція, зміст» (2007); О. В. Бугасової «Архівна спадщина музичного товариства імені М. Д. Леонтовича» (2007); А. Ф. Примак «Архівна спадщина М. Ф. Біляшівського (1867–1926): склад, зміст та історико-культурна значущість» (2009).

⁸ Литвинова Л. А. Колекційні фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історико-книгознавча тематика дисертаційних досліджень (1993–2011). *Рукописна та книжкова спадщина України*. Київ, 2012. Вип. 16. С. 249–267.

Теоретичні аспекти документознавства та архівознавства, історії рукописних та архівних колекцій, реконструкції історичних архівів знайшли своє відображення в низці докторських праць за спеціальністю «Архівознавство, документознавство», а саме Г. В. Папакіна «Приватні архіви української родової еліти в національній історії другої половини XVII–XX ст. (на прикладі архівної спадщини роду Скоропадських» (2005); О. А. Купчинського «Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти» (2006); В. В. Бездрабко «Становлення і розвиток документознавства в Україні (друга половина XX – початок XXI ст.)» (2010).

Застосування інформаційних технологій при формуванні, науковому обліку, реєстрації та використанні рукописних та архівних фондів розкрили у своїх кандидатських дисертаціях Л. В. Лисенко «Бібліотечні колекції та зібрання XIX–XX століття

як об'єкт археографічного та джерелознавчого опису» (2004); А. М. Сукало «Розвиток інноваційних технологій у формуванні інформаційних архівних ресурсів України (1991–2003 рр.)» (2005); І. С. Корчемна «Розвиток системи комплектування і обліку рукописних фондів бібліотек України та створення сучасних інформаційних ресурсів (1918–2009 рр.)» (2010).

Отже, широкий спектр дисертаційних досліджень, виконаних і захищених упродовж 1993–2010 рр., їх різноплановість засвідчують вагомий внесок НБУВ у становлення і розвиток системи підготовки спеціалістів вищої кваліфікації в Україні, здатних ефективно працювати за різними напрямками книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, архівознавства та документознавства, інформаційних технологій та суміжних наукових дисциплін.

Oleksii Onyshchenko,

Academician of NAS of Ukraine, Chief Researcher, Vernadsky National Library of Ukraine

Liubov Dubrovina,

Corresponding Member of NAS of Ukraine, Director of Institute of Manuscript, Vernadsky National Library of Ukraine

VERNADSKY NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE AS THE CENTER FOR PERSONNEL TRAINING IN HIGHER QUALIFICATION AND DEVELOPMENT OF NEW SCIENTIFIC DIRECTIONS IN THE LIBRARY AND ARCHIVAL SECTORS IN UKRAINE (1993-2018)

1. Becoming and the Development of a System for Personnel Training in Higher Qualification at the Vernadsky National Library of Ukraine in 1993–2010 Years

The history of the training of highly skilled personnel at the Vernadsky National Library of Ukraine, which began in the period of independence of Ukraine since 1993 is given. The activity of specialized academic councils for the defense of candidates and doctoral dissertations in the field of historical, philological, technical sciences and social communications in the fields of «bibliography, library science, bibliography», «documentation, archival studies», «information systems and processes, library systems and networks», «information Technologies», «Structural, Applied and Mathematical Linguistics». Information about members of specialized academic councils is considered. The main stages of the development of the system of personnel training, its reformation and the main provisions, which are guided by scientific institutions and collectives, are explored.

The training of high-skilled personnel in the library industry took place in the direction of developing a new activity as a research institute and presented by various issues on the history, theory and practice of libraries, the performance of national and scientific functions, and noted integration trends in the development of scientific knowledge, specialties. The analysis of topics and problems that are developing in the Library in the new social conditions with the beginning of independent development of Ukraine shows the two main directions: the activity transformation of the Vernadsky National Library in the information society and the study, preservation and involvement in the scientific circulation of the manuscript and book heritage.

К е у о р д s: Vernadsky National Library of Ukraine, higher education qualifications, book science, library science, bibliography, documentation, archival studies, information systems and processes, library systems and networks, library information technologies, structural, applied and mathematical linguistics.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2018 р.